

VIII.Green New Deal: la nova estratègia per sortir de la crisi?

Josep Nualart Corpas i Alfons Pérez López

Aquest capítol és un extracte actualitzat del llibre "Pacts Verds en temps de pandèmies. El futur es disputa ara" d'Alfons Pérez, publicat per l'ODG i Libros en Acción a principis de 2021.

“El Pla de recuperació converteix l’immens desafiament a què ens enfrontem en una oportunitat no només per donar suport a la recuperació, sinó també per invertir en el nostre futur: el Green New Deal Europeu i la digitalització”

Ursula von der Leyen, Presidenta de la Comissió Europea, 27/05/2020

Aquestes paraules de la Presidenta de la Comissió Europea reflecteixen el camí emprés per diverses institucions internacionals, entre elles la UE, per establir les bases d’una recuperació econòmica post-COVID verda i digital. El Pacte Verd Europeu (PVE), lluny de deixar-se en un calaix, es converteix en l’estratègia de recuperació i una veritable actualització del software neoliberal de la UE. Sembla doncs, que “allò verd” no serà més un fet, un treball o un repte exclusiu pels moviments ecologistes. La centralitat i hegemonia de la política verda en els plans de recuperació, en els termes que l’interpreten institucions, projecten un futur que deixa en mans de la tecnologia i les grans corporacions la responsabilitat de la lluita contra la crisi climàtica i la pèrdua de biodiversitat, entre altres límits planetaris. La pandèmia, a més, accelera aquesta posada en escena fent legítima l’aposta verda i digital amb el suport de grans quantitats de diners i garanties públiques, cosa que semblava impensable abans de la seva arribada. Fons com el NextGeneration EU, dotat amb 750.000 milions d’euros, lluny de reforçar la salut pública o els treballs de cures, es configuren com el finançament d’una nova política industrial europea que busca un millor posicionament internacional davant d’altres actors, sobre tot la Xina i els EUA. Prenent tot això en consideració, el present capítol vol situar breument els Green New Deals en el seu context històric i aprofundir en els aspectes més controvertits del PVE: el creixement verd, l’extractivisme verd i la recuperació verda; perquè ens trobem, sens dubte, davant la que és, possiblement, l’última oportunitat que les institucions actuïn amb la proporcionalitat necessària per enfrontar els reptes ambientals globals del segle XXI.

Green New Deals, Pactes Verds, de què estem parlant?

La referència històrica que inspira la idea d'un Nou Pacte Verd és el New Deal de l'expresident dels EE. UU. Franklin D. Roosevelt. L'any 1933, Roosevelt va proposar un paquet de polítiques socials, econòmiques i financeres que incloïen reformes bancàries, programes d'assistència social urgent, programes agrícoles, ajudes a la feina i projectes d'ocupació pública per a respondre a la Gran Depressió després del crac econòmic de 1929. La ràpida implementació i profunditat de les seves reformes van ser gràcies a la forta pressió de la classe treballadora que, amb protestes, aldarulls i vagues, agitava els carrers de les principals ciutats dels EUA (Rose, 2019). Així doncs, el New Deal va acabar sent un paraigua d'intervenció institucional que, sota una forta pressió social, va reorganitzar pràcticament totes les àrees de l'administració per respondre a un moment d'emergència.

El nou us d'aquesta terminologia no va arribar fins els anys 90 però el veritable impuls dels pactes verds institucionals el va donar Alexandria Ocasio-Cortez. La congressista estatunidenca va presentar al febrer de 2019, gràcies a la feina de popularització i disseny del Sunrise Movement, un Nou Pacte Verd pels EUA. És un pla amb una gran ambició per combatre el canvi climàtic mitjançant la creació d'ocupació en indústries verdes i impulsant la transició energètica (H. Res.109,116th Cong., 2019). El pla, que va ser rebutjat pel Senat Republicà, dóna molta centralitat a l'impuls tecnològic, però també inclou objectius socials. Aquests objectius van en la direcció de crear llocs de treball d'alta qualitat; oferir formació per a les persones treballadores afectades per la transició; expandir l'estat de benestar proporcionant atenció mèdica gratuïta i habitatges assequibles a tota la ciutadania; fomentar la justícia ambiental, i reparar l'opressió històrica de les comunitats en situació de vulnerabilitat (Ocasio-Cortez, 2019).

En el context europeu, hi ha gran diversitat de propostes. Per exemple, la Unió Europea va presentar a finals de 2019 el Pacte Verd Europeu (Comissió Europea, 2020a), el partit laborista del Regne Unit va proposar el seu propi pacte⁶³ i grups d'activistes i acadèmics van publicar el Nou Pacte Verd per a Europa⁶⁴. Igualment, podem trobar infinitat de posicionaments de grans organitzacions ecologistes, com WWF, Greenpeace, Friends of the Earth, etc.

També s'han publicat Pactes Verds que trenquen amb la mirada euro-americana-cèntrica. Des de diferents llocs del planeta, s'han llançat propostes com el Pacte Ecosocial del Sud⁶⁵ o el Pacte Vermell: acció indígena per salvar la nostra Terra⁶⁶. El Pacte Ecosocial del Sud, per exemple, és un conjunt de pro-

63. Com s'explica a la web creada per aquest efecte: <https://www.labourgnd.uk/gnd-explained>

64. Per a més informació: <https://www.gndforeurope.com/campaign>

65. Com es pot veure a : <https://pactoecosocialdelsur.com>

66. Es pot consultar a: therednation.org/about-maisha/

posicions integrals que contenen la transformació tributària solidària, l'anul·lació dels deutes externs dels estats, la creació de sistemes nacionals i locals de cura, la renda bàsica universal o la construcció de societats postextractivistes. A més, el moviment feminista ha formulat Pactes Verds que, a les demandes per a una transició justa, el reconeixement i el respecte dels pobles indígenes o la fi del racisme ambiental, hi afegeixen la prioritització d'un altre tipus de lideratges, la justícia de gènere i els drets humans en la formulació de polítiques i el discurs públic a través de la ruptura de les estructures de poder dominades pel patriarcat (WEDO, 2020).

Així doncs, sota l'etiqueta Green New Deal han florit nombroses i diverses propostes que, aprofitant la finestra d'oportunitat, recullen una llarga trajectòria de treball de col·lectius, organitzacions, campanyes i xarxes. Encara que l'essència fundacional del Green New Deal parteix d'una intervenció institucional a gran escala, això no exclou que avui dia puguin néixer i ser reconeguts com pactes verds altres tipus de propostes.

Per què és tan rellevant el Pacte Verd Europeu?

A diferència de les propostes d'Ocasio-Cortez, el PVE està aprovat i, com a tal, és el major del món, en termes de població, mida del mercat, abast sectorial i mobilització de recursos econòmics. És a dir, és un autèntic assaig a gran escala que pot marcar una ruta a seguir per altres potències mundials.

El seu document fundacional de l'11 de desembre de 2019 obre amb un diagnòstic que podria ser compartit per molts altres pactes verds: "L'atmosfera s'està escalfant i el clima canvia d'any en any. Dels vuit milions d'espècies de la planeta, un milió està en risc d'extinció. Estem contaminant i destruint boscos i oceans".

Encara que poc després, assevera: "Reduir encara més les emissions és un repte que exigirà una inversió pública massiva i un major esforç per dirigir el capital privat. (...) Aquesta inversió inicial també representa una oportunitat per situar a Europa amb fermesa en un nou camí de creixement sostenible i integrador".

Aquesta idea de la "transformació d'un desafiament urgent en una oportunitat única" està molt present en el text del PVE. La Unió Europea veu el PVE com l'oportunitat per tenir un lideratge global, en una esfera internacional monopolitzada per EUA i la Xina. Per aconseguir-ho, vol ser la primera a dur a terme unes reformes verdes de gran calat que serveixin per reforçar el seu model econòmic i de mercat.

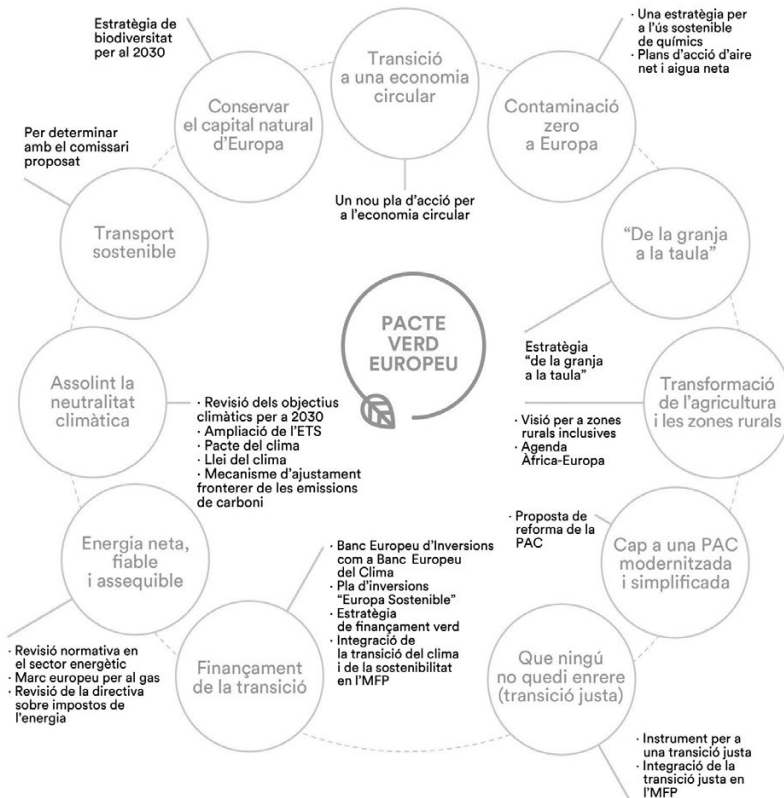

Figura 1. El Pacte Verd Europeu. Elaboració pròpia

Les iniciatives, els plans i les directives incloses en el PVE afecten principalment a sectors com l'energia, el transport i l'agricultura, amb l'objectiu d'aconseguir la neutralitat climàtica i la contaminació zero, i transitar cap a una economia circular.

Tot i que potser les coses més importants, com comentàvem a la introducció és que l'arribada de la pandèmia ha reforçat i accelerat l'impuls del PVE. En altres moments de crisi econòmica les polítiques ambientals han quedat subordinades als plans de recuperació. A hores d'ara, en canvi, el PVE, que ja tenia molt de pla de reactivació econòmica, és l'esperança europea d'una futura economia modernitzada per la implantació massiva de tecnologia verda i digital, i el camí i horitzó il·lusionant per a institucions, empreses i inversors. Sobre els seus aspectes més controvertits en parlarem a continuació.

Creixement verd, l'oxímoron capitalista.

“El Pacte Verd Europeu que presentem avui és la nova estratègia de creixement per a Europa.” Ursula von der Leyen, presidenta de la Comissió Europea

Quan es formula el PVE com a estratègia de recuperació econòmica o, al cap i a la fi, com a estratègia de reactivació del creixement econòmic, es fa des de la creença que és possible seguir fent créixer el PIB mentre es redueixen els impactes ambientals, d'entre els quals les emissions de CO₂, al ritme necessari per no arribar a la pujada de 2°C i per intentar mantenir-la per sota d'1,5°C, tal i com es formula en l'Acord de Paris.

Per assolir aquesta fita, que es tradueix en aconseguir la neutralitat climàtica al 2050, la UE argumenta que les emissions van baixar de 1990 al 2017 un 22% mentre l'economia creixia un 58%. Ara bé, aquesta disminució d'emissions es va produir en un període d'externalització de processos industrials cap a indrets amb una major desregularització i ma d'obra barata (Laurent, 2020). Per exemple, la UE va multiplicar per quatre el valor de les seves importacions de la Xina, passant de 90.402 milions d'euros el 2002 a 420.800 milions el 2019 (Eurostat, 2021).

Un altre argument molt d'actualitat en temps de pandèmia, que pretén reforçar els postulats del creixement verd, és la desmaterialització de l'economia a través de la digitalització. Es proclama que les tecnologies de la informació i la comunicació (TIC), i altres avenços en robotització i la intel·ligència artificial, contribuiran a la reducció dràstica de les emissions i del consum de materials i energia. Aquest argument interessat oblida que el creixement de l'ús d'ordinadors, tauletes, mòbils, antenes, amplificadors, servidors, cablejat, etc. necessita l'extracció de grans quantitats d'alumini, cadmi, cobalt, coure, gali, indi, liti, neodimi, níquel i altres elements crítics que existeixen de manera limitada. A més, tot l'aparellatge de la Xarxa que ens permet tenir accés des de pràcticament qualsevol lloc del món, a qualsevol informació en qualsevol moment, té un consum creixent d'energia que es comptabilitza en un 7% del total de consum mundial (Molina, 2020).

Per exemple, els consums energètics de les grans tecnològiques encara estan connectats a mixos elèctrics intensius en carboni. Així, el 2017, l'energia elèctrica de les TIC d'Alibaba.com provenia, en un 67%, de centrals tèrmiques de carbó. En el cas d'Amazon.com, aquest percentatge era d'un 30% i d'un 31% per Microsoft (Cook, 2017).

Les dades disponibles fins el moment i el constant creixement de les emissions a nivell global, deixen en evidència que les premisses del creixement verd no es compleixen. Segons les previsions de l'IPCC, en un escenari de creixement global d'un 3%, es necessitaria un desacoblament absolut a escala global del 10,5% anual, és a dir, al mateix temps que es creix el 3% caldria una davallada del 10,5% de les emissions a l'any si volem evitar un escenari d'1,5 oC, o un 7,3% per evitar-ne un de 2 oC (Agència Europea de Medi Am-

bient, 2019). La teoria del creixement verd afirma que aquest desacoblament és possible. No obstant això, el ritme més alt de desacoblament absolut aconseguit en la història de l'economia moderna va ser menor del 3% i fou just als anys posteriors a la crisi del petroli dels anys 70 (Hickel i Kallis, 2020). Fins i tot els models més optimistes estimen que el màxim ritme de desacoblament a escala global només pot arribar a un 3% anual respecte a unes taxes de creixement econòmic d'un 3% (Schandl, et al, 2016; IPCC, 2000).

Extractivisme verd, limits biofísics i impactes socioambientals.

L'impacte de la COVID-19, ha accelerat l'agenda europea de la tecnologia verda i digital que incrementarà les necessitats d'extracció i, per tant, la pressió sobre els territoris amb reserves de matèries primeres crítiques. Aquestes matèries primeres no estan disponibles en quantitats infinites, sinó que hi ha colls d'ampolla insalvables per a algunes, sobretot si s'incrementa fortament la seva demanda global. Tot i que la retòrica dels pactes verds institucionals parla de "justícia", de "no deixar ningú enrere" o del principi de "no causar dany significatiu", paradoxalment, la proposta comporta avançar la frontera extractiva i ampliar les àrees d'extracció, processament i subministrament de matèries primeres.

La Comissió Europea és conscient que, entre 1970 i 2017, es va triplicar l'extracció anual global de matèries primeres i que aquesta no para de créixer, un fet que representa un risc global. Més del 90% de la pèrdua de biodiversitat i de l'estrès hídric en zones d'explotació són causats per processos extractius i de processament de matèries primeres, combustibles i aliment. Per solucionar-ho, la Comissió proposa una nova economia circular a través d'una "total mobilització de la indústria" juntament amb "un desacoblament absolut entre el creixement econòmic i l'ús de materials", apostant de nou per la innovació tecnològica en una lògica imperativa de creixement econòmic (Comissió Europea, 2019).

De fet, l'últim informe de la Comissió Europea sobre matèries primeres crítiques (2018) emfatitza el fet que hi ha matèries primeres crítiques essencials per a la transició energètica que "són irremplaçables en la construcció de panells solars, turbines eòliques, cotxes elèctrics i il·luminació de baix consum" (Comissió Europea, 2018).

Aquesta cursa de la UE per assegurar-se els recursos estratègics s'ha de situar en un context global de competència en què altres països i blocs econòmics també pugneran per aconseguir aquests recursos. Si centrem l'anàlisi en un dels fets més importants que s'han de dur a terme per aconseguir la neutralitat climàtica, la transformació del model energètic, comencem a percebre la impossibilitat material de compatibilitzar transició energètica dins un model de creixement econòmic. En aquest sentit, l'estudi "Abastament responsable de minerals per a les energies renovables", elaborat per Earthworks per l'Ins-

titute for Sustainable Futures (ISF) (Dominish, et al., 2019), afirma que “caldrà una nova mineria per satisfer la demanda a curt termini, i hi ha noves mines que ja estan en desenvolupament vinculades amb les energies renovables per extreure’n cobalt, coure, liti, terres rares, níquel, etc. Si no són utilitzades amb responsabilitat, tenen el potencial de generar impactes socials i ambientals”.

		Demanda anual el 2050 respecte a l'extracció actual		Demanda acumulada respecte a recursos i reserves
Alumini		< 5% de l'extracció en tots els escenaris		< 5% de les reserves en tots els escenaris
Cadmi		< 5% de l'extracció en tots els escenaris		< 5% de les reserves en tots els escenaris
Cobalt		> 500% de l'extracció en tots els escenaris		> 100% de les reserves en tots els escenaris i dels recursos en l'escenari de demanda total
Coure		< 50% de l'extracció en tots els escenaris		< 20% de les reserves en tots els escenaris
Disprosi		> 500% de l'extracció en tots els escenaris		< 20% de les reserves en tots els escenaris
Gal·li		< 50% de l'extracció en tots els escenaris		< 5% de les reserves en tots els escenaris
Indi		< 50% de l'extracció en tots els escenaris		> 50% de les reserves en l'escenari màxim
Liti		> 100% de l'extracció en tots els escenaris		> 100% de les reserves en la majoria dels escenaris
Manganès		< 50% de l'extracció en tots els escenaris		< 20% de les reserves en tots els escenaris
Neodimi		> 500% de l'extracció en tots els escenaris		< 20% de les reserves en tots els escenaris
Níquel		> 100% de l'extracció en tots els escenaris		> 100% de les reserves en els escenaris màxims
Plata		< 50% de l'extracció en tots els escenaris		> 50% de les reserves en l'escenari màxim
Seleni		< 20% de l'extracció en tots els escenaris		< 20% de les reserves en tots els escenaris
Tel·luri		> 100% de l'extracció en tots els escenaris		> 50% de les reserves en l'escenari màxim

Nota: la primera columna reflecteix l'augment de la demanda anual a l'any 2050 respecte al 2018 per tal de veure en quines matèries primeres crítiques s'exerceix més pressió, i la segona columna suma les demandes del 2018 al 2050 i les compara amb les reserves i els recursos per tal de veure si és biofísicament possible la projecció.

Figura 2. Reptes per reduir la demanda de minerals.
Font: Institute for Sustainable Futures

L'estudi agafa com a referència l'escala global per aconseguir la neutralitat climàtica l'any 2050 sense superar l'escenari de 1'5°C marcat per l'Acord de Paris. Les conclusions dels diferents escenaris plantejats són que “la demanda acumulada per a energies renovables i tecnologies d'emmagatzemament

podria excedir les actuals reserves de cobalt, liti i níquel”. Dels 14 elements estudiats, la producció pel 2050 duplica els nivells de producció actual per a gairebé la meitat dels elements: cobalt, disprosi, liti, neodimi, níquel i tel·luri. En el cas del liti té una projecció que va del 1.565%, en l’escenari més baix, al 8.845% en el més alt, respecte de la producció actual. El cobalt estaria entre 679% i 1.788%, el neodimi entre 369% i 592%, el níquel entre 119% i 313% i el disprosi entre 406 i 640%.

La distribució geogràfica de la producció actual té una forta concentració de l’extracció de liti a Austràlia (62%), de níquel a Indonèsia (25%) i de cobalt a la República Democràtica del Congo (70%). Pel que fa a les reserves, Xile té un 51% del liti, Indonèsia el 24% del níquel, molt a prop del 22% d’Austràlia, i la República Democràtica del Congo, el 51% del cobalt (Shedd, 2020). Pels recursos, la majoria dels recursos de cobalt es trobarien al Congo, Zàmbia, Austràlia, Cuba, Canadà i Rússia. Per al níquel, els nous descobriments han sofert una sensible caiguda i s’ha iniciat l’exploració en zones de més complexitat com l’est-centre d’Àfrica i el subàrtic (McRae, 2020). En canvi, s’ha incrementat la troballa de liti, liderada per Bolívia, Argentina i Xile, i seguida per Austràlia, la Xina, el Congo, Canadà i Mèxic. També països europeus com Alemanya, República Txeca, l’Estat espanyol, Portugal, Àustria i Finlàndia tenen recursos d’aquest mineral (Jaskula, 2020).

Aquesta expansió de la frontera extractiva, també comporta impactes severes en comunitats i ecosistemes. L’Atlas Global de Justícia Ambiental⁶⁷, elaborat per investigadores de la Universitat Autònoma de Barcelona, registra 648 conflictes socioambientals a escala global relacionats amb la mineria. Entre aquests, ja apareixen conflictes relacionats amb les matèries primeres crítiques necessàries per a la transició energètica: des de la lluita dels treballadors de la mina de cobalt de Bouazar, al Marroc, que denuncien unes condicions de treball properes a l’esclavitud (Ejatlas, 2019d), fins a la contaminació de l’aigua i dels ecosistemes de les mineres Glencore-Katanga al Congo (Ejatlas, 2019b), amb amenaces i violència contra activistes. Altres greus conflictes actuals són les pluges àcides i les emissions de diòxid de sofre provocades també per Glencore a Zàmbia (Ejatlas, 2019c), les lluites del poble indígena Karonsi’eDongi contra la minera Vale, S. A., a Indonèsia (Ejatlas, 2019a) i el conflicte obert pels recursos de liti al desert de sal d’Uyuni, Bolívia (Ejatlas, 2019e), amb una forta pugna entre l’activitat extractiva i la protecció de l’aigua i el turisme que beneficia les poblacions locals.

La vessant més dura dels conflictes socioambientals queda reflectida en l’informe “Defensant el demà” (Global Witness, 2020). L’estudi revela que l’any 2019 va ser el més fatídic per als defensors del territori i el medi ambient. 212 activistes van ser assassinades i el sector més implicat va ser el de la mineria,

67. Disponible a: <https://ejatlas.org/>

amb 50 persones mortes. Podem trobar casos a Colòmbia, Filipines, Brasil, Mèxic, Hondures, Guatemala, Veneçuela, Índia, Nicaragua, Indonèsia, el Congo, etc. Malauradament, aquesta no és una situació puntual, sinó una dinàmica que ve de lluny i que compta amb 1.500 morts en els últims 15 anys, 230 del sector miner i agrícola (EFE, 2019).

Accedir als recursos: deute extern i tractats de comerç i inversió

Les disciplines macroeconòmiques, de manera més o menys subtil, poden facilitar l'accés a matèries primeres crítiques. En primera instància, el deute extern pot forçar països a explotar i exportar matèries primeres per afrontar els pagaments. D'altra banda, els tractats de comerç i inversió constitueixen el marc perfecte per protegir les activitats extractives.

El deute extern i l'extracció de recursos tenen una llarga història de relació. Als anys 80, la brusca pujada dels tipus d'interès i la caiguda internacional del preu de les matèries primeres van comportar una crisi del deute al Sud global. Els països afectats van acudir als crèdits del Fons Monetari Internacional (FMI) i el Banc Mundial (BM) que, per les condicions que portaven associades van suposar la privatització de serveis i béns comuns, la reducció de la despesa pública, reformes fiscals i l'obertura dels mercats nacionals a l'exportació de matèries primeres a través de transnacionals majoritàriament del Nord global. Tot això, per poder pagar als creditors (Campaña ¿Quién debe a quién?, 2015).

Avui dia, encara que la COVID-19 està mostrant de nou l'extrema vulnerabilitat d'aquestes economies davant de la demanda i conjuntura internacional (baixada de demanda – baixada de preus– dèficit fiscal), l'FMI continua fent servir les mateixes estratègies relacionades amb el pagament del deute extern i l'extracció de recursos naturals. Per exemple, l'abril de 2020, en plena crisi de la COVID-19, l'FMI va recomanar a Moçambic, uns dels països classificats en crisi de deute, seguir amb els plans d'exportació de gas natural per relançar el seu creixement econòmic i aconseguir un equilibri fiscal més gran (Wheatley i Cotterill, 2020). D'altra banda, la Xina ha transferit 150.000 milions de dòlars a governs africans (Angola, Ghana, Kenya, Etiòpia, Camerun, Moçambic, Costa d'Ivori, Zàmbia, Congo i Nigèria) i empreses estatals per assegurar el subministrament de matèries primeres i el seu projecte global d'infraestructures BeltandRoadInitiative (FMI, 2020).

En el cas de tractats de comerç i inversió (TCI), aquests preveuen sistemes de protecció d'inversions i la inclusió de clàusules per a la resolució de controvèrsies entre inversors i estats que permet als inversors eludir els tribunals nacionals i utilitzar tribunals privats d'arbitratge per presentar les seves demandes. Aquests tribunals acaben deliberant sobre temes que afecten comunitats, pobles indígenes i països sencers, i posen en risc l'autodeterminació dels pobles indígenes, els drets humans i els ecosistemes. Les empreses extractives, particularment les indústries del petroli, gas i mineria, treuen un gran rendiment

d'aquestes clàusules i, en l'actualitat, hi ha més de 140 demandes interposades per les empreses als estats (Moore i Pérez-Rocha, 2019). Alguns exemples de TCI actuals són: les negociacions del tractat UE-Mercosur (Noalttip, 2019); el tractat signat a començament de 2020 amb Vietnam, un país amb reserves de cobalt (Emerging Europe, 2020); el CETA, un acord entre el Canadà i la UE que igualment posa en risc els estats membres davant les empreses mineres canadenques (CIEL, 2018); o el Tractat sobre la Carta de l'Energia, que ha estat l'empara de la denúncia Uniper contra Holanda pel tancament obligat de les seves centrals de carbó abans del previst (Darby, 2020), són instruments que poden ser utilitzats contra qualsevol país. Els TCI atorguen a les corporacions la possibilitat de demandar els estats que proposen una regulació més estricta o lleis progressistes que poden afectar les seves activitats i comprometre els seus beneficis esperats.

Recuperació verda - Primera onada: Nova crisi, mateixa recepta?

Què ha fet la Unió Europea?

Les mesures que s'han pres per fer front a l'emergència sanitària i la propagació de la COVID-19 han suposat una frenada econòmica sense precedents. En conseqüència, les institucions públiques han activat plans, mecanismes i instruments que, pretesament, volen aturar el xoc, reactivar l'economia i recuperar la normalitat pre-pandèmia. En aquest sentit, les grans empreses estan jugant un paper similar al dels bancs durant la crisi financera de 2008: en un moment d'alta incertesa es beneficien de la política pública i són rescatades.

A nivell europeu, veiem que les dues institucions financeres que s'han encarregat de dur a terme aquesta tasca han estat el Banc Central Europeu (BCE) i el Banc Europeu d'Inversions (BEI). En el cas del BCE, el 2014 va crear el programa d'expansió quantitativa (Quantitative Easing en anglès) per donar resposta a la crisi financera del 2008. El mecanisme utilitzat és la compra d'actius per comprar deute dels països de la zona euro i la compra de bons corporatius, del què s'han beneficiat més de 300 grans empreses, entre les quals es troben BMW, E.ON, Enagás, ENEL, ENI, Peugeot, Renault, Ryanair, etc.

El passat 24 de març de 2020, a conseqüència dels impactes econòmics generats per les mesures aplicades per contenir la COVID-19 com el tancament de fronteres i els confinaments, el BCE va habilitar una ampliació del programa amb 750.000 milions d'euros, anomenat Pandemic Emergency Purchase Pro-

gramme (PEPP)⁶⁸ (Comissió Europea, 2020b). El procés de selecció de les empreses beneficiàries es delega als bancs centrals d'Alemanya, França, l'Estat espanyol, Itàlia i Bèlgica, i els criteris d'elegibilitat que empren són l'estabilitat financera de l'empresa i la qualitat del deute (BCE, 2020b).

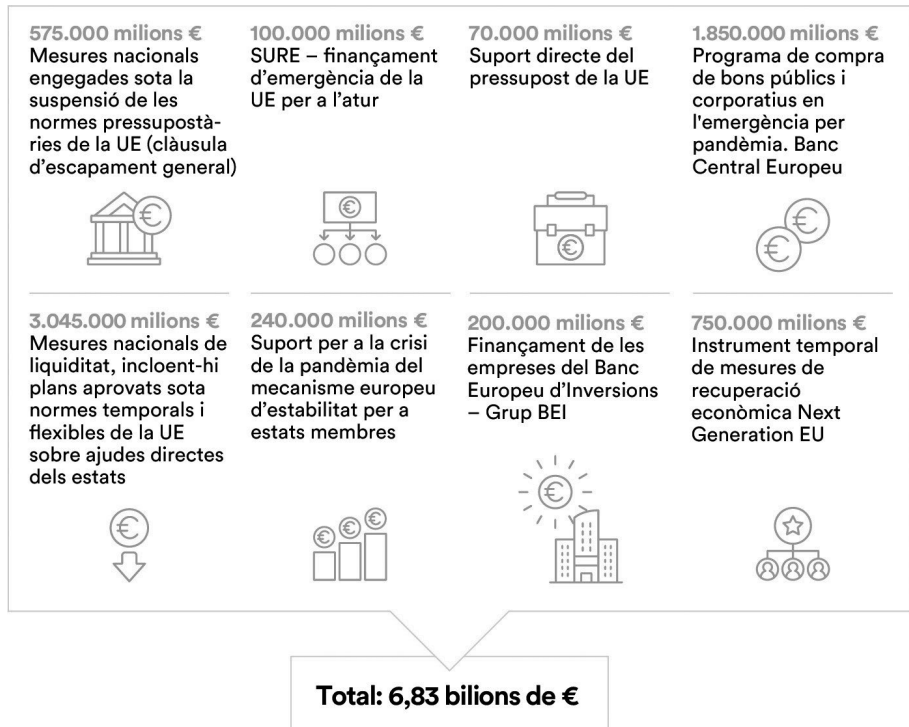

Figura 3. Resposta de la UE a la crisi del coronavirus.
Font: Comissió Europea, 2020. Elaboració pròpia

La pròpia concepció del PEPP fa que només estigui a l'abast de les grans empreses. Les emissions de bons tenen tràmits costosos i només es fan per quantitats que van dels centenars als milers de milions d'euros. A més, els criteris d'elegibilitat dels intermediaris bancaris no inclouen cap exclusió o condicionalitat sobre aspectes socials, ambientals o climàtics i, en canvi, s'estableix que 'no es discriminarà en positiu o negatiu per l'activitat econòmica de les entitats emissores', de manera que se n'estan beneficiant grans empreses com

68. Programa de compra de bons corporatius per fer front a l'emergència generada per la pandèmia

Total, Airbus, Shell, E.ON i més de 50 transnacionals. Les grans empreses de l'Estat espanyol han rebut gairebé 145.000 milions d'euros fins l'11 de desembre, on destaquen els sectors de les telecomunicacions i energètics, sent Telefonica i Naturgy les majors beneficiades.

El BEI, el banc públic d'inversió de la Unió Europea (UE), també jugarà un paper important dins dels plans de recuperació de la pandèmia. D'una banda ha creat un paquet d'emergència de 40.000 milions d'euros (BCE, 2020a) i un fons de garantia de 25.000 milions per mobilitzar capital privat per un valor de 200.000 milions d'euros (BCE, 2020c). Aquests dos mecanismes es destinaran a facilitar préstecs, mitjançant garanties, i avalant a petites i mitjanes empreses (PIMES). Cal destacar que els processos establerts són poc democràtics i poc transparents, ja que només es facilita la informació de les entitats financeres si el promotor no ha presentat raons legítimes de confidencialitat. A més, hi ha una manca de criteris ambientals i socials, el que contradiu la política energètica aprovada per als pròxims anys (BEI, 2019) i la seva autoproclamació com a líder climàtic del sector de les finances públiques, mitjançant el Climate Bank Roadmap 2021-2025 (BEI, 2020a).

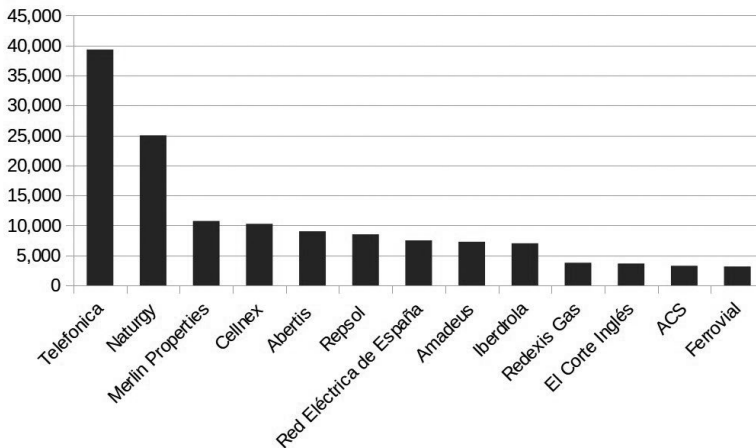

Figura 4. Import assignats (milions d'euros) pel BCE a les grans empreses espanyoles fins l'11 de desembre. Elaboració pròpia

Com s'ha desenvolupat a l'Estat espanyol?

A l'Estat espanyol, el BEI ha aprovat un préstec de 1.500 milions d'euros (BEI, 2020b) per a l'Institut de Crèdit Oficial (ICO), que és el banc públic que s'encarrega de proporcionar liquiditat als bancs privats perquè puguin deixar diners a empreses i autònoms. Aquest organisme va ser creat el 1971 i està adscrit al Ministeri d'Afers Econòmics i Transformació Digital.

L'ICO també ha estat l'organisme encarregat de gestionar els mecanismes i instruments aprovats pel Govern central per estimular la recuperació econòmica durant el confinament provocat per la COVID-19. Aquests mecanismes han estat: 1) l'aval per a préstecs a curt termini⁶⁹; 2) la compra de pagarés⁷⁰ d'empreses; i 3) avals de pagarés⁷¹. També s'han creat altres ajuts indirectes a les empreses, com les contractacions públiques adjudicades per via d'emergència sense licitació prèvia, mitjançant col·laboracions públic-privades (CPPs)⁷², així com les ajudes d'ajuntaments i comunitats autònomes.

Una primera onada d'avals i compra de pagarés es va produir entre març i juny, quan el Govern espanyol els va atribuir un import de 100.000 milions d'euros. A principis de juliol es va anunciar una nova línia d'avals per a inversió destinat a empreses de 40.000 milions d'euros i una altra de 10.000 milions per a un fons destinat a garantir la solvència de les empreses estratègiques mitjançant la compra d'accions (De Barrón, 2020), gestionat per la Sociedad Nacional de Participaciones Industriales (SEPI), que és l'instrument estratègic adscrit al Ministeri d'Hisenda per garantir que les activitats de les empreses i sectors s'alineen amb les polítiques del Govern espanyol.

La clau es troba en els detalls

Els crèdits i suports financers que ofereix l'ICO es gestionen habitualment a través dels grans bancs comercials espanyols com Bankia, BBVA, Caixabank, Santander i Banc Sabadell, entre d'altres. El paper d'intermediaris els col·loca com a majors beneficiaris del procés perquè els permet obtenir benefici mitjançant el marge que hi ha entre l'interès del crèdit que obtenen de l'ICO i el que fixen ells en els préstecs que ofereixen a les empreses.

En relació als avals i compra de pagarés aprovats pel Govern espanyol per fer front als impactes generats per la COVID-19, es detecten tres elements negatius: 1) Risc d'endeutament públic: el Govern, mitjançant l'ICO, assumeix la no devolució dels fons rebuts per les empreses a través dels pressupostos generals; 2) Falta de condicionalitats: s'exigeix que les empreses beneficiàries no tinguin la seu en un paradís fiscal, permetent que la tinguin les seves filials (Domínguez, 2020), ni que es reparteixin dividendes durant un temps sense especificar; i 3) Falta de transparència: la informació publicada a la pàgina web de l'ICO i canals oficials del Govern no recullen quines empreses s'han beneficiat, tampoc l'import atorgat ni mitjançant quin mecanisme. S'han pogut

69. Avals per a préstecs d'empreses i autònoms, amb un termini de fins a 5 anys

70. Deute que emet una empresa per a finançar-se i es compromet a retornar l'import amb els interessos estipulats amb l'emissor. Similar a un bo, però amb terminis més curts

71. Inversors compren el deute emès per l'empresa i l'ICO es presta com a avalador

72. Definició de Col·laboracions Públic-Privades (CPP): <https://odg.cat/es/colaboraciones-concesiones-publico-privadas-cpp/>

conèixer algunes de les empreses avalades indagant en els seus comunicats i en notícies de premsa, ja que estan obligades a publicar qualsevol operació de préstec rellevant.

Cal destacar que un 30% del total dels avals i compra de pagarés estava destinat perquè es beneficiessin grans empreses. La manca de criteris d'exclusió i condicionalitats socials, ambientals, climàtiques i sobre el dret de les treballadores ha permès que empreses dels sectors que més han contribuït a l'escalfament global, que compten amb un historial d'impactes ecològics, climàtics, socials, de gènere i/o de portes giratòries, que tenen filials en paradisos fiscals i/o que s'han descapitalitzat repartint significatius dividendes entre els seus accionistes en els últims anys (ODG, EeA i OMAL, 2020a), hagin pogut accedir a aquests ajuts. Aquests són els casos d'Iberia, Vueling, OHL i NH Hotels.

Recuperació verda - Segona onada: És el NextGeneration EU l'eina que necessitem per a una recuperació verda?

Què és el NextGeneration EU?

Amb els programes, mecanismes i instruments creats per les diferents institucions financeres europees i de l'Estat espanyol abans de l'estiu caldria esperar que s'haguessin mitigat els impactes econòmics generats per la crisi multidimensional derivada de la COVID-19, però no ha estat així. Veient l'impacte econòmic causat durant els primers mesos de confinament i la incertesa de fins quan podria durar aquesta situació de recessió econòmica, al maig del 2020 els Estats Membres van optar per crear un programa de recuperació econòmica a llarg termini per "preservar la salut dels ciutadans i prevenir el col·lapse de l'economia" (Consell Europeu, 2020), el NextGeneration EU. Aquest programa ha de complimentar els pressupostos europeus pels pròxims set anys, el Multiannual Financial Framework (MFF per les seves sigles en anglès), contribuint en els diferents fons que conformen el MFF. El NextGeneration EU està dotat de 750.000 milions d'euros i ha de ser el catalitzador per a la transformació de la Unió Europea. Posa el focus en el Pacte Verd Europeu, la revolució digital i la resiliència, a través de la creació de treball i la recuperació del dany causat per la COVID-19 (Comissió Europea, 2020c).

A diferència del PEPP, els fons atorgats al NextGeneration EU es repartiran entre els Estats Membres i es farà tenint en compte l'impacte econòmic generat per la COVID-19, per la qual cosa Itàlia i l'Estat espanyol en seran els principals beneficiaris. Els mecanismes financers escollits pel repartiment dels fons han estat préstecs i subvencions, repartits gairebé de manera equitativa, 360.000 milions d'euros en préstecs i 390.000 milions d'euros en subvencions, tot i la pressió exercida pels països frugals (Països Baixos, Àustria, Dinamarca i Suècia) durant les negociacions (Álvarez Barba, 2020).

El procés d'elecció de quins projectes es beneficiaran del NextGeneration EU inclou als governs dels Estats Membres i la Comissió Europea. En primer lloc, els Estats Membres han de preparar els seus plans de recuperació i resiliència nacionals per a 2021-2023 i poden presentar-los a la Comissió Europea (CE) fins al 30 d'abril de 2021. Llavors la CE té dos mesos per revisar-los i passar-lo al Consell d'Europa perquè els aprovi en menys de quatre setmanes. Per tant, estem parlant de temps administratius molt accelerats perquè des que l'Estat Membre presenta el seu pla de recuperació i resiliència fins que és aprovat pel Consell d'Europa poden passar com a màxim tres mesos.

Overall budget 2021-2027

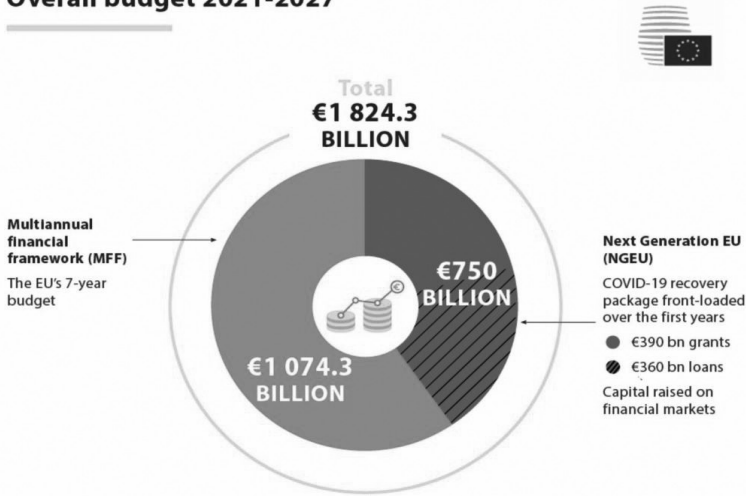

Figura 5. Importes assignats al MFF i al Next Generation EU

L'acceleració administrativa i burocràtica també es trasllada a l'atorgament de finançament, ja que el 70% del Mecanisme per a la Recuperació i la Resiliència (MRR, Recovery and Resilience Facility en anglès), que és el principal fons del NextGeneration EU amb 672.500 milions d'euros⁷³, han de distribuir-se entre el 2021 i el 2022.

En el cas de criteris i condicionalitats, a nivell tècnic s'exigeix que els projectes inclosos en els plans de recuperació i resiliència nacionals han de respectar el principi de 'no causar dany significatiu' ('do no significant harm' en anglès), els quals no poden anar en detriment dels objectius climàtics ni ambientals. A més, el 37% de la despesa ha d'estar relacionada amb el clima i el 20% amb la digitalització (Comissió Europea, 2020d).

73. Pel Mecanisme de Recuperació i Resiliència 312.500 milions seran en subvencions i 360.000 en préstecs.

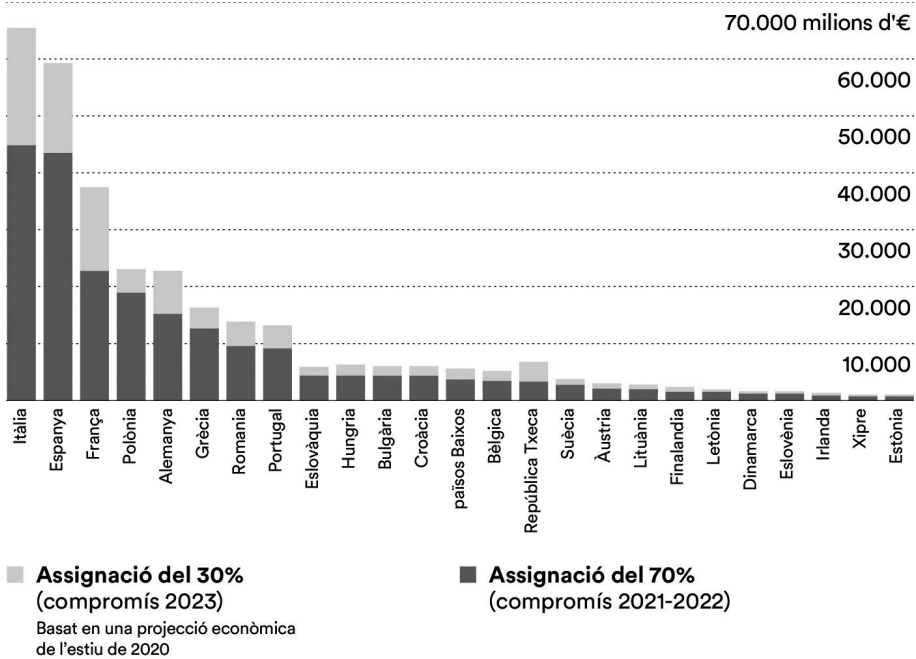

Figura 6. Distribució del Mecanisme per a la Recuperació i la Resiliència entre Estats Membres. Elaboració pròpia. Font: Comissió Europea, 2020

No tot és el que sembla

La utilització de les subvencions com a instrument de finançament pel Next-Generation EU pot semblar una bona notícia perquè implica que els diners no han de retornar-se. Però no tot és tant bonic com sembla. Els fons destinats per a aquest programa de recuperació s'han obtingut a través de la venda de bons de la CE en el mercat financer, un fet que no havia ocorregut fins ara, i l'ha convertit en el major emissor supranacional de deute del món. Per tant, els 750.000 milions d'euros han de retornar-se en gairebé 40 anys, tant si els Estats Membres els han rebut a través de préstecs com subvencions (Euro EFE – Euractiv, 2020). El més plausible és que s'ampliïn els mecanismes existents per dotar a la Comissió Europea de fons mitjançant la recaptació de diners dels Estats Membres (Comissió Europea, 2020e).

Cal tenir en compte que des que es va iniciar la pandèmia la CE va suspendre l'aplicació del Mecanisme Europeu d'Endeutament (MEDE), que posava un sostre en el dèficit i endeutament dels Estats Membres. El MEDE és la principal eina que ha permès a la Comissió Europea aplicar les mesures d'austeritat durant l'última dècada, concebuda principalment per controlar als països del sud d'Europa. La seva suspensió també podria veure's com quelcom positiu, però quan torni a aplicar-se pot suposar un daltabaix pels països que s'han

endeutat més durant aquests últims mesos, com és el cas de l'Estat espanyol (Tesoro Publico, 2020).

L'acceleració administrativa, burocràtica i financera del NextGeneration EU fa que no totes les empreses tinguin la mateixa capacitat per beneficiar-se'n. Poder presentar projectes que van dels centenars de milers d'euros a desenes de milers de milions d'euros en tant poc temps només està a l'abast de les grans empreses, ja que compten amb l'estructura i recursos necessaris per fer-hi front. A més, igual que el PEPP, el NextGeneration EU tampoc compta amb cap criteri d'exclusió i condicionalitat i, per tant, és molt probable que grans empreses contaminants també es beneficiïn d'aquest programa. Una possibilitat seria que els Estats Membres determinessin criteris perquè els projectes puguin ser inclosos en plans de recuperació i resiliència nacionals. Aquesta opció és poc probable, ja que molts països i territoris estan marcant polítiques tractores que haurien de dur-se a terme a través de projectes que només poden assumir les grans empreses (Cano, 2020).

Què els hi toca i quins plans tenen a l'Estat espanyol i Catalunya?

El passat 7 d'octubre, el president Pedro Sánchez va presentar el 'Plan de Recuperación, Transformación y Resiliencia de la Economía española' (PRTRE) que estableix les 10 polítiques tractores que han de permetre a l'Estat espanyol fer front als impactes econòmics generats per la COVID-19 (La Moncloa, 2020). Aquest document ha de ser la guia per determinar a quins projectes es destinaran els 140.000 milions d'euros del NextGeneration EU atorgats a l'Estat espanyol, 68.000 milions d'euros a través de préstecs i 72.000 milions d'euros mitjançant subvencions.

El procés de selecció de projectes és semblant a l'establert per la CE. En aquest cas, els governs de les comunitats autònomes presentaran els seus projectes al Consell de Ministres, que serà l'òrgan encarregat de gestionar les demandes que es facin des dels territoris. Per a les comunitats autònomes les regles del joc són confoses perquè l'única condició que s'ha establert és que els projectes presentats han d'estar alineats amb les polítiques tractores del PRTRE, sense determinar un criteri clar de repartició dels fons segons el PIB o població de cada territori (Plaza, 2020).

Per tal d'accelerar el màxim possible l'execució de finançament corresponent al NextGeneration EU, els Pressupostos Generals de l'Estat del 2021, aprovats el passat 3 de desembre, ja compten amb 27.000 milions d'euros d'aquest programa (Merino, 2020). El més probable és que l'atorgament d'aquests fons es faci a través de subvencions, ja que la vicepresidenta d'economia, Nadia Calviño, va assegurar que l'Estat espanyol executaria els 140.000 milions d'euros que li corresponen del NextGeneration, prioritzant a curt termini els que es rebran mitjançant aquest mecanisme financer (El País, 2020). Cal remarcar que l'assignació d'aquests diners als Pressupostos General de l'Estat del 2021 s'ha fet abans que s'aprovés el propi NextGeneration EU, endarrerit pel bloqueig de Polònia i Hongria. Aquest bloqueig ve donat pel fet que l'accés al programa de

recuperació europeu obliga als Estats Membres a respectar els principis fonamentals de l'estat de dret (Manresa Nogueras, 2020).

El document presentat pel president Pedro Sánchez el passat 7 d'octubre no té un caràcter executiu i anuncia què es vol fer amb el finançament rebut a través del NextGeneration EU. Per tant, el passat 31 de desembre es va publicar en el Boletín Oficial del Estado (BOE) el Real Decret Llei que explicita com s'implementarà (Gobierno de España, 2020). Les línies mestres del Real Decret Llei són preocupants. Per una banda apunta a una desregularització en les etapes prèvies a l'adjudicació de projectes a través del procés de contractació pública, saltant-se o disminuint els terminis dels processos legislatius de transparència i avaluació de projectes habituals, com és l'Avaluació d'Impacte Ambiental. Per l'altre, es proposa l'ampliació de l'import màxim a percebre i dels terminis d'execució del projecte, permetent anticipar el 50% del pressupost en el moment de l'adjudicació. També s'obre la porta a l'atorgament a dit dels projectes, sense convocatòria oberta, i sense que faci falta una autorització prèvia per part del Gobierno si les ajudes estan vinculades a la recuperació (Civio, 2020). També s'assigna més poder al sector privat en les Col·laboracions Públic-Privades (CPPs), creant la categoria Projectes Estratègics per a la Recuperació i Transformació Econòmica (PERTEs), modificant i/o eliminant les regulacions de contracció del sector públic que donen una mínima cobertura a la part pública. Aquesta última petició contrasta amb el fet que l'Estat espanyol ha rebut diverses denúncies europees sobre la manca de regulació de les CPPs (GuidoFara, et al., 2018).

En el cas de la Generalitat de Catalunya, el passat 21 de juliol va presentar un pla de recuperació per optar al NextGeneration EU, tenint en compte l'aportació de Catalunya al PIB espanyol, 30.000 milions d'euros (Coca, 2020). El pla inclou 20 projectes estratègics i 145 actuacions en àmbits de l'economia de la vida, la digitalització, la transició ecològica, la societat del coneixement i actuacions transversals (Generalitat de Catalunya, 2020a). Les característiques del pla d'actuació és semblant al desenvolupat pel Govern central i, per tant, tot apunta que es prioritzaran projectes tractors que s'executaran des de les grans empreses. Tot i això, existeix un portal web on es poden presentar propostes de projectes perquè siguin finançats pel NextGeneration EU (Generalitat de Catalunya, 2020b).

Conclusions (i camins alternatius)

Tenint en compte tot el que s'ha exposat fins ara, podríem afirmar que ens trobem en una de les dècades més rellevants des del final de la Segona Guerra Mundial. Les decisions que prenguem avui marcaran la realitat que viuran les pròximes generacions i, per tant, no podem cometre els mateixos errors que en les crisis anteriors, ja que en van sortir reforçades les elits nacionals i financeres.

No ens hem de deixar enganyar. El Pacte Verd Europeu i el NextGeneration EU no són eines que promoguin una transició ecosocial i ecofeminista real i justa, ja que segueixen amb la doctrina del creixement. No tot ha de mesurar-se a través del PIB. Existeixen altres indicadors que tenen una perspectiva més multidisciplinària i que reflecteixen millor quins són els impactes que generen les diferents activitats sobre la societat i el planeta. Tot i que el creixement que promou el Pacte Verd Europeu té tonalitats verdes per la inversió en tecnologies renovables, no es tenen en compte els límits biofísics del planeta.

Per aquest motiu, hem de canviar de paradigma. Els límits biofísics ens diuen que no podem seguir com fins ara. La demanda de matèries primeres per implementar el Pacte Verd Europeu està molt per sobre de la seva capacitat de renovació. Des del Nord global hem d'eliminar la nostra perspectiva neocolonialista que ens fa creure que estem legitimades per explotar els territoris del Sud per satisfer les nostres necessitats, mentre que són aquests territoris els que pateixen els impactes socials i ambientals de pràctiques com l'extractivisme. Per tant, hauríem de començar a adaptar la nostra demanda segons la capacitat de generació de recursos del nostre territori i avaluar quines són necessitats reals i les que han estat induïdes pel sistema capitalista, neoliberal i patriarcal en el qual vivim. Aquesta és l'única manera de no deixar a ningú enrere.

Per aconseguir tot el que hem exposat fins ara, no podem deixar que les grans empreses siguin les que ens liderin. El seu únic propòsit és mantenir-se en el poder i, per tant, les seves accions no contribuiran a la transició ecosocial i ecofeminista que necessitem. Són les principals causants del sistema extractivista depredador actual i aprofiten els períodes de crisi, com l'actual, per sanejar els seus comptes a través dels diners públics. Per aquest motiu, és imprescindible que els programes de recuperació econòmica, com el Next-Generation EU, tinguin condicionalitats socials, ambientals, climàtiques i de gènere per poder beneficiar-se'n. Això no ha passat amb la primera onada de rescats i, per tant, les institucions econòmiques europees i estatals han aplicat la mateixa recepta que en la crisi econòmica-financera del 2008, però aquesta vegada rescatant a les grans empreses, i no a la ciutadania.

A més, si fons reservats per a la recuperació verda es destinen a sectors que generen impactes a nivell social i ecològic, com el de combustibles fòssils, no es contribuirà a una transició ecosocial i ecofeminista real i justa perquè es genera un vincle entre les empreses i les institucions financeres, ja que aquestes últimes són les principals interessades en garantir la viabilitat econòmica del sector en qüestió perquè les ajudes siguin retornades.

També hem de trencar amb la doctrina del deute. Un primer pas seria abolir el deute extern que han contret els països del Sud en les últimes dècades. Les polítiques econòmico-financeres imposades als països del Sud pels organismes multilaterals internacionals, com el Banc Mundial i el Fons Monetari Internacional, sempre beneficien al Nord. El mateix passa amb els Tractats de Lliure Comerç i Inversió. Es venen com un acord en el que les dues parts surten beneficiades, però són les grans empreses del Nord les grans vencedores.

En el cas del NextGeneration EU, no hem d'oblidar que és un programa que es finança a través de l'emissió de deute que hipotecarà l'economia europea durant els pròxims 40 anys. Hi ha altres maneres de poder aconseguir els fons, com seria aplicar una fiscalitat progressiva justa i que es prohibissin les figures fiscals que beneficien a les grans empreses i fortunes amb taxes impositives baixes, com són les SOCIMIS. Una altra mesura seria que dins de la Unió Europea no existissin paradisos fiscals, com són els Països Baixos, Suïssa o Luxemburg.

A nivell de l'Estat espanyol, els preparatius legislatius i legals per a canalitzar els fons que han d'arribar a través del NextGeneration EU obren la porta a la desregularització dels processos de transparència i avaluació de projectes. El Govern central ha utilitzat el caràcter d'urgència pel repartiment dels fons com a excusa per aprovar un Real Decret Llei que inclou les reclamacions de les grans empreses dels diferents sectors en els últims anys, atorgan encara més poder al sector privat.

El passat mes de juliol l'Observatori del Deute en la Globalització (ODG), conjuntament amb Ecologistas en Acción i l'Observatorio de Multinacionales en América Latina (OMAL) (2020b), vam realitzar una campanya per reclamar que els rescats fossin transparents, justos i efectius. Perquè siguin transparents és necessari que hi hagi un escrutini públic i, per tant, els organismes financers han de publicar el nom de les empreses que s'han beneficiat del finançament públic, la quantia i sota quines condicions.

Un rescat just passa per prioritzar les ajudes a aquelles empreses que contribueixin positivament en termes climàtics, mediambientals, de Drets Humans, socials, de gènere i financers. Per tant, han de quedar excloses les activitats que augmenten la magnitud de la crisi climàtica, que generen impactes negatius sobre la biodiversitat, que vulneren els Drets Humans, que precaritzen les condicions de les treballadores i totes aquelles empreses que han obtingut beneficis substancials i han repartit dividendes durant el 2020, i/o que tenen filials a paradisos fiscals.

Si una empresa pot accedir a les ajudes, cal establir les condicions perquè el rescat sigui efectiu. Per garantir-ho, cal que la institució competent, juntament amb les treballadores, entrin en el Consell d'Administració de l'empresa per realitzar tasques de fiscalització, a la vegada que se li prohibeix, a l'empresa, demandar-los mentre duri l'ajuda ni realitzar una reestructuració de la plantilla o acomiadaments durant sis mesos després de retornar l'ajuda. També cal prohibir el repartiment de dividendes i limitar la retribució màxima dels executius.

Bibliografía

Agència Europea de Medi Ambient (2019). The European environment-state and outlook 2020. Knowledge for transition to a sustainable Europe. Recuperat de <https://www.eea.europa.eu/publications/soer-2020>

Álvarez Barbam, Y. (2020). “Alemania y Holanda ganan en todo, Bruselas castigará a España - El Salto - Edición General”, Unión Europea, 6 juliol 2020, <https://www.elsaltodiario.com/union-europea/alemania-holanda-merkel-frugales-ganan-bruselas-castigara-espana>

BCE, (2020a). El Grupo BEI movilizará rápidamente hasta 40 000 millones de euros para combatir la crisis provocada por el Covid-19 y pide a los Estadosmiembros que establezcan una garantía adicional para el apoyo a las pymes y midcaps por parte del Grupo BEI y de los bancos nacionales de fomento, 16 març 2020. Recuperat de: <https://www.eib.org/en/press/all/2020-086-eib-group-will-rapidly-mobilise-eur-40-billion-to-fight-crisis-caused-by-covid-19>

BCE, (2020b). Corporate Sector Purchase Programme (CSPP) – Q&A [En línia] Recuperat de: <https://www.ecb.europa.eu/mopo/implement/app/html/cspp-qa.en.html>

BCE, (2020c). El Consejo de Administración del BEI aprueba un fondo de garantía paneuropeo de 25 000 millones de euros como respuesta a la crisis de la COVID-19, 26 maig 2020, https://www.eib.org/en/press/all/2020-126-eib-board-approves-eur-25-billion-pan-european-guarantee-fund-to-respond-to-covid-19-crisis?utm_source=twitter&utm_medium=Social&utm_campaign=PressRelease&utm_content=na&cid=Social_twitter_PressRelease_2020-05-26-

BEI, (2019). EIB energy lending policy. Recuperat de: https://www.eib.org/attachments/strategies/eib_energy_lending_policy_en.pdf

BEI, (2020a). EIB Group Climate Bank Roadmap 2021-2025. Recuperat de: https://www.eib.org/attachments/strategies/eib_group_climate_bank_roadmap_en.pdf

BEI, (2020b). ICO COVID-19 response for SMEs and MIDCAPs Spain», 27 març 2020. Recuperat de: <https://www.eib.org/en/projects/pipelines/all/20200190>

Campaña “¿Quién debe a quién?” (2015), Vivir en deudocracia. Iban un portugués, un irlandés, un griego y un español... Barcelona, Icaria Edicions. Recuperat de https://odg.cat/wp-content/uploads/2014/06/vivir_en_deudocracia.pdf

Cano, F. (2020). “La carrera por los fondos de la UE entra en su recta final: constructoras y energéticas aventajan a las tecnológicas”, El Español, Invertia, 7 diciembre 2020, https://www.elespanol.com/invertia/empresas/tecnologia/20201207/carrera-fondos-ue-constructoras-energeticas-aventajan-tecnologicas/541446120_0.html

Center for International Environmental Law (CIEL), (2018). CETA Threatens EU MemberStates. Mining. Recuperat de https://www.ciel.org/wp-content/uploads/2018/03/CIEL_CETA-mining_March2018.pdf

Civio (2020). “El Decreto Ley para ejecutar el Plan de Recuperación reduce las exigencias y plazos en contratación pública y subvenciones”, 31 diciembre 2020. Recuperat de: https://civio.es/el-boe-nuestro-de-cada-dia/2020/12/31/decreto-ley-plan-de-recuperacion/?utm_campaign=share&utm_source=twitter&utm_medium=web.

Coca, M. T., (2020). “Cataluña diseña un plan de recuperación de 31.000 millones a cubrir con fondos europeos”, 21 juliol 2020, <https://www.economista.es/catalunya/noticias/10679710/07/20/Cataluna-disena-un-plan-de-recuperacion-de-31000-millones-a-cubrir-con-fondos-europeos.html>

Comissió Europea (2018) Report on Critical Raw Materials and the Circular Economy. Recuperat de https://www.strategicminerals.com/38/activos/texto/strategiwdpastbd_pdf_0216-zYlwrcuN5Xt8SVnw.pdf

Comissió Europea (2019) The European Green Deal. Recuperat de https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/european-green-deal-communication_en.pdf

Comissió Europea (2020a). A European Green Deal. Striving to be the first climate-neutral continent, 2020. Recuperat de https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal_en

Comissió Europea (2020b). Official Journal of the European Commission, «Decision on Pandemic Emergency Purchase Programme (PEPP)», 24 març 2020, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32020D0440>

Comissió Europea (2020c). European Commission, «Recovery plan for Europe», 2020, https://ec.europa.eu/info/strategy/recovery-plan-europe_en

Comissió Europea (2020d). European Commission, «Recovery and Resilience Facility: Questions and answers», 17 setembre 2020, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/qanda_20_1659.

Comissió Europea (2020e). European Commission, «Questions and Answers on the MFF and Next Generation EU», 2020, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/qanda_20_935

Consell Europeu (2020). Special meeting of the European Council (17, 18, 19, 20 and 21 July 2020) - Conclusions Next Generation EU. Recuperat de: <https://www.consilium.europa.eu/media/45109/210720-euco-final-conclusions-en.pdf>

Cook, G. (2017) Clicking Clean: Who is Winning the Race to Build a Green Internet?. Recuperat de <http://www.clickclean.org/downloads/ClickClean2016%20HiRes.pdf>

Darby, M. (2020) “Coal generator uses investment treaty to fight Netherlands coal phaseout”, Climate Home News, 21 de maig de 2020. Recuperat de <https://www.climatechangenews.com/2020/05/21/uniper-uses-investment-treaty-fight-netherlands-coal-phaseout/>

De Barrón, I. 2020. “El Gobierno lanzará una nueva línea de avales de 40.000 millones para financiar la economía digital y la ecológica”, El País, Economía, 2 juliol 2020. Recuperat de: <https://elpais.com/economia/2020-07-02/el-gobierno-lanzara-una-nueva-linea-de-avales-de-40000-millones-para-financiar-la-economia-digital-y-la-ecologica.html>

Domínguez, D. (2020), “Acciona, Meliá, Ferrovial... ERTes y paraísos fiscales en el IBEX 35”, 19 maig 2020, LaMarea, Yoibextigo. Recuperat de: <https://www.yoibextigo.lamarea.com/informe/noticias/ibex-35/acciona-melia-ferrovial-ertes-y-paraisos-fiscales-en-el-ibex-35/>

Dominish, E.; Florin, N.; Teske, S., (2019). Responsible Minerals Sourcing for Renewable Energy. Recuperat de https://www.earthworks.org/cms/assets/uploads/2019/04/MCEC_UTS_Report_lowres-1.pdf

EFE, (2019). “Más de 1.500 activistas ambientales han sido asesinados en los últimos 15 años”, el Periódico (Sociedad), 6 d'agost de 2019. Recuperat de <https://www.elperiodico.com/es/sociedad/20190805/mas-1500-activistas-ambientales-asesinados-15-anos-7583295>

Ejatlas (2019a). Karonsi'e Dongi people and Valemine in Sorowako, Sulawesi, Indonesia, 18 d'agost de 2019. En: Atlas de Justicia Ambiental. Recuperat de <https://ejatlas.org/conflict/karonsie-dongi-people-and-vale-mine-in-sorowako-sulawesi-indonesia>

Ejatlas (2019b). Glencore-Katanga Mining Ltd., Democratic Republic of Congo (DRC), Campaña Global para Desmantelar el Poder de las Transnacionales; Transnational Institute; Amigos de la Tierra Internacional, 19 de febrer de 2019. Recuperat de <https://ejatlas.org/conflict/glencore-katanga-mining-ltd-in-the-democratic-republic-of-congo-drc>

Ejatlas (2019c). PPT case: Glencore copper and cobalt mining, Zambia, Campaña Global per Desmantellar el Poder de les Transnacionales; Transnational Institute; Centre for Trade Policy and Development (CTPD), 18 d'agost de 2019. En: Atlas de Justicia Ambiental. Recuperat de <https://ejatlas.org/conflict/glencore-in-zambia>

Ejatlas (2019d). Cobalt Mining in Bouazar and workers' struggle, Morocco, 18 d'agost de 2019. En: Atlas de Justicia Ambiental. Recuperat de <https://ejatlas.org/conflict/illegal-animal-trafficking-iraq>

Ejatlas (2019e). Extracción de Litio en el Salar de Uyuni, Bolivia, 18 d'agost de 2019. En: Atlas de Justicia Ambiental. Recuperat de <https://ejatlas.org/conflict/extraccion-de-litio-en-el-salar-de-uyuni-bolivia>

El País (2020). “Calviño dice que España usará íntegramente los 140.000 millones de fondos europeos, también la parte de créditos”, Economía, 19 novembre 2020. Recuperat de: <https://elpais.com/economia/2020-11-19/calvino-dice-que-espana-usara-integramente-los-140000-millones-de-fondos-europeos-tambien-la-parte-de-creditos.html>

Emerging Europe, (2020). “What can emergint Europe expect from the EU’s Vietnam Trade deal?”, Emerging Europe. Business, 14 de febrer de 2020. Recuperat de <https://emerging-europe.com/business/what-can-emerging-europe-expect-from-the-eus-vietnam-trade-deal/>

Euro EFE – Euroactiv (2020). “La Comisión Europea emitirá 900.000 millones de euros en bonos hasta 2026”, 21 octubre 2020. Recuperat de: <https://euractiv.es/section/economia-y-empleo/news/la-comision-europea-emitira-900-000-millones-de-euros-en-bonos-hasta-2026/>

Eurostat (2021) Extra-EU trade by partner. Recuperat de: <https://ec.europa.eu/eurostat>

FMI (2020) [nota de premsa], Republic of Mozambique : Request for Disbursement Under the Rapid Credit Facility; Staff Report; and Statement by the Executive Director for the Republic of Mozambique, 20(141), 2020. Recuperat de <https://www.imf.org/-/media/Files/Publications/CR/2020/English/1MOZEA2020001.ashx>

Generalitat de Catalunya (2020a). «Pla per a la reactivació econòmica i protecció social», 2020, <https://web.gencat.cat/ca/detalls/article/pla-reactivacio-economica-i-proteccio-social>.

Generalitat de Catalunya (2020b). «EU RecoveryPlan - Fons europeus per a la transformació digital i ecològica», 2020, <https://www.accio.gencat.cat/ca/serveis/innovacio/innovacio-empresarial-i-rd/eu-recovery-plan/>.

Global Witness (2020). Defending tomorrow. The climate crisis and threats against land and environmental. Recuperat de https://www.globalwitness.org/documents/19938/Defending_Tomorrow_EN_high_res_-_July_2020.pdf

Gobierno de España (2020). 17340 Real Decreto-ley 36/2020, de 30 de diciembre, por el que se aprueban medidas urgentes para la modernización de la Administración Pública y para la ejecución del Plan de Recuperación, Transformación y Resiliencia.

Guido Fara et al. (2018). Asociaciones público-privadas en la UE: Deficiencias generalizadas y beneficios limitados. Tribunal de Cuentas Europeo. Recuperat de: http://obcp.es/sites/default/files/documentos/documentos_Informe_Especial_T_cuentas_Europeo_1026e153.pdf

H. Res.109, 116th Cong., 1st Sess., 7 de febrer de 2019, Recognizing the duty of the Federal Government to create a Green New Deal. Recuperat de: <https://www.congress.gov/116/bills/hres/109/BILLS-116hres109ih.pdf>

Hickel, J.; Kallis, G. (2020). "Is Green Growth Possible?", *New Political Economy*, 25(7576), p. 1-18. <https://doi.org/10.1080/13563467.2019.1598964>

IPCC (2000). Special Report on Emission Scenarios. Recuperat de: https://www.ipcc.ch/site/assets/uploads/2018/03/emissions_scenarios-1.pdf

Jaskula, B. W. (2020) "Lithium", U.S.Geological Survey, Mineral Commodity Summaries., 2020, p. 98-99. Recuperat de <https://pubs.usgs.gov/periodicals/mcs2020/mcs2020-lithium.pdf>

La Moncloa (2020). Plan de Recuperación, Transformación y Resiliencia de la Economía española, 7 octubre de 2020. Recuperat de: https://www.lamoncloa.gob.es/presidente/actividades/Paginas/2020/071020-sanchez_plan.aspx

Laurent, E. (2020). "The European Green Deal: Bring back the new", OFCE Policy Brief, 63. Recuperat de <https://www.ofce.sciences-po.fr/pdf/pbrief/2020/OFCEpbrief63.pdf>

Manresa Nogueras, J., (2020). "Hongria i Polònia segresten els fons europeus antipandèmia", *Diari Ara*, 16 novembre 2020, https://www.ara.cat/economia/Hongria-segresten-europeus-antipandemia-coronavirus-covid-19_0_2564743614.html

McRae, M. E., (2020). Nickel. U.S.Geological Survey, Mineral Comodity Summaries, USGS. Recuperat de <https://www.usgs.gov/centers/nmic/nickel-statistics-and-information>

Merino, J. C. (2020). "Sánchez esgrime los 27.000 millones del fondo europeo para aprobar sus primeros presupuestos", *La Vanguardia*, 26 octubre 2020. Recuperat de: <https://www.lavanguardia.com/politica/20201026/4911998216/sanchez-esgrime-27000-millones-fondo-europeo-aprobar-presupuestos.html>

Molina, M., (2020). "Propuestas post confinamiento a debate: Teletrabajo, movilidad sostenible y uso consciente de Internet", *Opciones*, 6 de juliol de 2020. Recuperat de <https://opcions.org/es/consumo/debat-teletraball-mobilitat-internet/>

Moore, J., & Pérez-Rocha, M., (2019). Casino del extractivismo: las empresas mineras apuestan con la vida y la soberanía de América Latina usando el arbitraje supranacional. Mining Watch Canada, Insitute for Policy Studies i Centre for International Environmental Law. Recuperat de <https://ips-dc.org/wp-content/uploads/2019/06/ISDS-Mining-Latin-America-Report-Formatted-SPANISH.pdf>

No Tratados de Comercio e Inversión, (2019). "La UE firma uno de los tratados más peligrosos tres 20 años de negociaciones", 2 de juliol de 2019. Recuperat de <https://www.noalttip.org/firma-tratado-mercosur/>

Observatori del Deute en la Globalització (ODG), Ecologistas en Acción (EeA), i Observatorio de Multinacionales en América Latina (OMAL) (2020a) «Carta a Diputados con motivo de los rescates a empresas en Covid19», 16 juliol 2020, Recuperat de: <https://odg.cat/es/prensa/carta-diputados-rescates/>

Observatori del Deute en la Globalització (ODG), Ecologistas en Acción (EeA), i Observatorio de Multinacionales en América Latina (OMAL), 2020b «Rescates Reloaded en contexto Covid19», 16 juliol 2020. Recuperat de: <https://odg.cat/pagines/campanyes/rescates-covid19/>

Ocasio-Cortez, A. (2019) The Green New Deal. Recuperat de <https://www.ocasiocortez.com/green-new-deal>

Plaza, A. (2020). "Las autonomías preparan un aluvión de proyectos para captar dinero europeo sin tener claro cómo se repartirá", *Eldiario.es*, 18 octubre 2020. Recuperat de: https://www.eldiario.es/economia/autonomias-preparan-aluvion-proyectos-captar-dinero-europeo-claro-repartira_1_6298509.html?utm_source=adelanto&utm_medium=email&utm_content=Socio&utm_campaign=10/18/2020-adelanto&goal=0_10e11ebad6-de5c4e392d-56352837&mc_ci

Rose, N. E., (2009). "Put to work: the WPA and public employment in the Great Depression", *Monthly Review Press* (2a ed.), Nova York.

Schandl, H.; Hatfield-Dodds, S.; Wiedmann, T. et. al., (2016). "Decoupling global environmental pressure and economic growth: scenarios for energy use, materials use and carbon emissions", *Journal of Cleaner Production*, 132, p. 45-56. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2015.06.100>

Shedd, K. B. (2020) "Cobalt", U.S.Geological Survey. Mineral Commodity Summaries, p. 50-51. Recuperat de <https://pubs.usgs.gov/periodicals/mcs2020/mcs2020-cobalt.pdf>

Tesoro Público, (2020) «Recent Developments in the Spanish Economy, Policy & Funding», http://www.thespanisheconomy.com/stfls/tse/ficheros/2014/202021_Kingdom_of_Spain.pdf

Wheatley, J.; Cotterill, J., (2020). "African debt to China: 'A major drain on the poorest countries'", *Financial Times*, 26 d'octubre de 2020. Recuperat de <https://www.ft.com/content/bd73a115-1988-43aa-8b2b-40a449da1235>

Women's Environment & Development Organization (WEDO) (2020). Global Feminist Frameworks for Climate Justice Town Hall. Frameworks Reader, setembre de 2020. Recuperat de <https://wedo.org/wp-content/uploads/2020/09/Global-Feminist-Framework-Town-Hall-READER-FINAL.pdf>